

УДК 338.2

Роговий А.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансової діяльності
суб'єктів господарювання та державних установ
Чернігівського національного технологічного університету*

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ECONOMIC DIAGNOSIS OF ENTERPRISE: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF RESEARCH

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено концептуальні основи економічної діагностики підприємства в контексті забезпечення його сталого розвитку. Розкрито основні завдання та принципи реалізації процесу економічної діагностики суб'єктів господарювання. З метою підвищення результативності функціонування суб'єктів господарювання та відновлення їх фінансово-майнового стану запропоновано алгоритм здійснення економічної діагностики підприємства. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності організації економічної діагностики суб'єктів господарювання з метою стимулювання розвитку вітчизняної економіки.

Ключові слова: економічна діагностика, організація економічної діагностики, фінансовий стан, принципи економічної діагностики, управління підприємством.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы концептуальные основы экономической диагностики предприятия в контексте обеспечения устойчивого развития. Раскрыты основные задачи и принципы реализации процесса экономической диагностики субъектов хозяйствования. С целью повышения результативности функционирования субъектов хозяйствования и восстановления их финансово-имущественного состояния предложен алгоритм осуществления экономической диагностики предприятия. Обоснованы направления повышения эффективности организации экономической диагностики субъектов хозяйствования с целью стимулирования развития отечественной экономики.

Ключевые слова: экономическая диагностика, организация экономической диагностики, финансовое состояние, принципы экономической диагностики, управление предприятием.

ANNOTATION

In the article the conceptual framework of economic diagnostics company in the context of sustainable development. The basic objectives and principles of the diagnostic process of economic entities. To increase the effectiveness entities functioning and recovery of their financial and property status algorithm implementation of economic diagnostics company. The directions of improving the efficiency of the organization of economic diagnostics businesses to stimulate the domestic economy.

Keywords: economic diagnostics, diagnostics of economic organization, financial condition, principles of economic diagnostics, management.

Постановка проблеми. Значна розмаїтість концептуальних підходів до організації економічної діагностики суб'єктів господарювання, а також періодичне виникнення нових до її впровадження постійно актуалізують проблему підвищення ефективності та забезпечення об'єктивності її застосування. В сучасних умовах ефективного функціонування суб'єктів господарювання неможливе без запровадження системи моніторингу економічної діагностики, об'єктивні результати якої безпосередньо впливають на управлінські

рішення, а отже, конкуренту позицію, інвестиційну привабливість, результативність фінансово-господарської діяльності та напрями стратегічного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методичні та прикладні аспекти економічної діагностики підприємства розглядаються в працях зарубіжних та вітчизняних вчених: О.С. Вартанова, А.Е. Воронкової, О.О. Гетьмана, С.М. Глухарьова, Ю.А. Горбачук, М.І. Головінова, Т.О. Загорної, С.В. Онишко, Н.М. Погостинської, В.Ф. Савченко, С.М. Шкарлета, Г.О. Швиданенко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вітчизняними науковцями, економістами приділяється значна увага проблемам практичного здійснення економічної діагностики суб'єктів господарювання. Проте, незважаючи на глибину проведених досліджень, концептуальні засади організації економічної діагностики залишаються недостатньо вивченими та потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у дослідженні та узагальненні концептуальних основ здійснення економічної діагностики підприємства, визначенні основних принципів її організації, а також розширенні спектру факторів, врахування яких є необхідним при оптимізації алгоритму її практичного впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система економічної діагностики суб'єкта господарювання в сучасних умовах виступає важливою складовою забезпечення ефективного функціонування підприємства. Це обґрунтовано тим, що:

- економічна діагностика охоплює переважну частину аспектів функціонування підприємства, які потребують індивідуалізації управління;
- економічна діагностика відіграє одну з провідних ролей у забезпеченні ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства;
- економічна діагностика дозволяє здійснити не лише комплексний аналіз фінансово-майнового стану підприємства, встановити фактори внутрішнього та зовнішнього впливів, але і визначає стратегічні пріоритети його подальшого функціонування.

Разом з тим на даний час відсутнє одностайне трактування дефініції «економічна діагностика». Так, на думку О.О. Гетьман і В.М. Шаповала, економічна діагностика підприємства – це оцінка економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів, неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив його розвитку і наслідків ухвалення поточних управлінських рішень [1].

М.Ф. Коротаєв визначає економічну діагностику як комплекс досліджень, спрямованих на виявлення цілей функціонування господарюючого суб'єкта і способів їх досягнення.

Р.Ш. Рапопорт розглядає економічну діагностику як дослідницьку діяльність, спрямовану на встановлення, аналіз і оцінку проблем підвищення ефективності системи менеджменту організації і виявлення головних напрямків їх розв'язання [3].

З точки зору Ю.О. Тараруєва, економічна діагностика – це комплексний аналіз поточного стану і перспектив розвитку підприємства

з метою розв'язання проблем і використання переваг, що виникають і створюються в процесі його діяльності.

О. Дмитрієва вважає, що «економічна діагностика близька до економічного аналізу, однак це не одне й те саме. Вони розрізняються за цілями завданнями та використовуваним інструментарієм». Аналіз визначає кількісне значення параметрів та виявляє відхилення різних параметрів від норми. Діагностика (постановка діагнозу) – це «агрегований» синтетичний висновок про стан досліджуваного об'єкта, який здійснюється на основі синтезу та зіставлення різної аналітичної інформації [3, с. 11].

Враховуючи існуючі трактування, на наш погляд, під економічною діагностикою слід розуміти системну діяльність, спрямовану на виявлення та нівелювання факторів, що здійснюють негативний вплив на функціонування суб'єкта господарювання, визначення пріоритетних напрямів його розвитку, а також встановлення місця суб'єкта господарювання та з'ясування його ролі у секторальному розвитку національної економіки. Практична реалізація процесу економічної діагностики підприємства має спиратись на систему принципів, серед яких слід виділити наступні:

- системної оцінки – оцінка результатів фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання повинна носити системний характер з метою з'ясування не лише поточних результатів функціонування підприємства, але і здійснення генетичного прогнозу його розвитку;
- причинно-наслідкового зв'язку – економічна діагностика підприємства має виявляти фактори, які здійснюють позитивний та негативний впливи на результативність його функціонування, з метою нівелювання негативного впливу та посилення факторів позитивної дії, а також встановлення кореляційних зв'язків між ними;

- достовірності інформаційного забезпечення – здійснення економічної діагностики підприємства має спиратись на об'єктивну та повну інформаційну базу, яка в повному обсязі та адекватно відображає стан об'єкта дослідження;

- наукового обґрунтування – методичні та методологічні підходи до реалізації економічної діагностики підприємства мають перебувати в науковій площині та спиратись на їх новітні розробки;

- безперервної реалізації – процес побудови економічної діагностики має бути побудований на безперервній основі з метою унеможливлення погіршення результативності його проведення та необ'єктивності отриманих результатів;

Рис. 1. Алгоритм здійснення економічної діагностики підприємства

– результативності – під час проведення економічної діагностики підприємства доцільно здійснювати моніторинг цінності отриманих результатів з витратами на його проведення;

– галузевої приналежності – моніторинг економічної діагностики підприємства має виявляти не лише особливості його внутрішнього функціонування, але і враховувати специфічні умови розвитку регіону, а також галузеву приналежність суб'єкта господарювання;

– цільового спрямування – методологічні підходи до здійснення економічної діагностики підприємства мають забезпечувати не лише загальну оцінку фінансово-майнового стану підприємства та виокремлення напрямів його розвитку, але і передбачати можливість проведення цільового аналізу окремих аспектів його функціонування та розвитку.

Наявність різноманітних підходів до організації процесу економічної діагностики суб'єктів господарювання обумовлена врахуванням специфіки їх функціонування. Разом з тим необхідною, з нашої точки зору, є оцінка впливу процесу економічної діагностики суб'єкта господарювання на його фінансово-майновий стан, алгоритм якої наведений на рис. 1.

Разом з тим реалізація процесу економічної діагностики супроводжується певними ризиками, які наділені особливими функціями. Серед основних функцій ризику слід виділити наступні:

– захисна – пояснюється тим, що юридичні та фізичні особи змушені шукати засоби і форми захисту від небажаної можливості реалізації ризику;

– стимулююча – має суперечливий характер і може виступати у двох формах – конструктивній і деструктивній. Конструктивна регулятивна функція ризику полягає в дослідженні джерел ризику при проектуванні операцій і систем, форм угод, що виключають або знижують можливі наслідки ризику як негативного відхилення. Деструктивна регулятивна функція ризику виявляється в тому, що реалізація рішень з недослідженим або необґрунтованим ризиком може призводити до реалізації об'єктів або операцій, які відносять до авантюризмів;

– компенсаційна – забезпечує компенсаційний результат (позитивну компенсацію) – додатковий прибуток у разі сприятливого результату;

– соціально-економічна – в процесі ринкової діяльності ризик і конкуренція дозволяють виділити соціальні групи ефективних власників у громадських класах, а в економіці – галузі діяльності, в яких ризик прийнятний.

Серед основних видів ризиків, які виникають в процесі економічної діагностики суб'єктів господарювання, слід виділити наступні:

– об'єктивність – отримані в процесі економічної діагностики результати мають бути підкріплені об'єктивними висновками та пропозиціями. З метою нівелювання даного виду ризику доцільним є залучення зовнішніх експертів – аналітиків, які не мають власної заці-

кавленості у результатах діагностики (не мають корпоративних прав щодо майна та не приймають пряму або опосередковану участь у розподілі прибутку підприємства);

– наявність та достовірність інформації – економічна діагностика суб'єкта господарювання має спиратись на реальну інформаційну базу як на рівні підприємства, так і на рівні галузі, регіону. Недостовірність інформаційної бази або її відсутність призведе до унеможливлення часткового або повного проведення процесу економічної діагностики, спотворить результати дослідження;

– економічна доцільність – проведення економічної діагностики має охоплювати всі аспекти функціонування суб'єкта господарювання з метою виявлення наявних та прихованих факторів, позитивної та негативної дії. За цих умов результати діагностики сприятимуть зміцненню економічного потенціалу підприємства, а отже, дозволять компенсувати витрати пов'язані з її проведенням;

– конфіденційність використання результатів – висновки та пропозиції за результатами проведеної економічної діагностики підприємства мають бути доступними обмеженому колу осіб з метою збереження інформації щодо його сильних та слабких сторін.

Висновки. В сучасних умовах неможливо сформулювати єдину модель економічної діагностики, у відповідності до якої суб'єкти господарювання будуть розробляти відповідні плани стратегічного розвитку, саме тому вирішення цього питання знаходиться у площині особливостей функціонування кожного окремого підприємства, його сильних та слабких сторін, місії та цілей, яких воно бажає досягти. Разом з тим необхідність впровадження економічної діагностики у відповідності до існуючих новітніх методичних підходів з метою забезпечення результативності функціонування суб'єкта господарювання не викликає сумнівів у переважної частини керівного складу підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: [навч. посіб.] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал; 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
2. Дыбаль С.В. Финансовый анализ: теория и практика: [учеб. пособ.] / С.В. Дыбаль. – СПб.: Бизнес-пресса, 2004.
3. Загорна Т.О. Економічна діагностика: [навч. посіб.] / Т.О. Загорна. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 400 с.
4. Козаченко С.В., Шкарлет С.М. Діагностика та оцінка кризового стану суб'єктів підприємницької діяльності: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. за напрямками підгот. «Економіка та підприємництво», «Менеджмент»] / С.В. Козаченко, С.М. Шкарлет. – Чернівці: РВК «Деснянська правда», 2005. – 263 с.
5. Тараруєв Ю.О. Конспект лекцій з курсу «Економічна діагностика» (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальностей 7.03050401, 8.03050401 «Економіка підприємства») / Ю.О. Тараруєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 93 с.